

POLITYKA OCHRONY DZIECI PRZED KRZYWDZENIEM W SZKOLE PODSTAWOWEJ

IM. BOHATERÓW BUKOWSKICH W BUKU

„Dorośli są księgą, w której czytają dzieci.” św. Augustyn

Niniejszy dokument sporządzony został dla dobra każdego dziecka będącego uczniem naszej szkoły. Wszyscy pracownicy szkoły stanowią wzór do naśladowania i właściwego postępowania. Jednocześnie są zobowiązani do odnoszenia się z szacunkiem do każdego ucznia i podejmowania działań w kierunku zaspokajania jego potrzeb. Stoją na straży bezpieczeństwa i ochrony przed przemocą.

Rozdział I

Objaśnienie terminów

§ 1

1. Pracownikiem szkoły jest osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę lub umowy zlecenia.
2. Dzieckiem jest każda osoba do ukończenia 18 roku życia.
3. Opiekun dziecka to osoba uprawniona do reprezentacji dziecka i stanowienia o nim (rodzic, opiekun prawny lub rodzina zastępcza).
4. Zgoda opiekuna dziecka oznacza zgodę co najmniej jednego z jego opiekunów. W przypadku braku porozumienia pomiędzy opiekunami dziecka należy poinformować ich o konieczności rozstrzygnięcia sprawy przez sąd rodzinny.
5. Przez krzywdzenie dziecka należy rozumieć popełnienie czynu zabronionego na szkodę dziecka przez jakąkolwiek osobę, w tym pracownika szkoły.
Krzywdzeniem jest:
  - a) przemoc fizyczna - celowe uszkodzenie ciała, zadawanie bólu lub groźba uszkodzenia ciała. Skutkiem przemocy fizycznej mogą być złamania, siniaki, rany cięte, poparzenia, obrażenia wewnętrzne;
  - b) przemoc emocjonalna - powtarzające się poniżanie, upokarzanie i ośmieszanie dziecka, wciąganie dziecka w konflikt dorosłych, manipulowanie nim, brak odpowiedniego wsparcia, uwagi i miłości, stawianie dziecku wymagań i oczekiwań, którym nie jest ono w stanie sprostać. Jej celem jest naruszenie godności osobistej;
  - c) inne przestępstwo na szkodę dziecka - np. wykorzystywanie seksualne (w tym również: komercyjne wykorzystywanie seksualne), zgwałcenie małoletniego, rozpijanie małoletniego, cyberprzemoc, porwanie małoletniego, pornografia dziecięca, niealimentowanie małoletniego;
  - d) zagrożenie dobra dziecka - zaniedbanie fizyczne, psychiczne, konflikty okołorozwodowe zagrażające dobru dziecka, niezaspokajanie podstawowych potrzeb dziecka, zaniedbanie, rodzic/opiekun nadużywający substancji zmieniających świadomość)
6. Administratorem Sieci Informatycznej jest wyznaczona przez dyrektora szkoły osoba sprawująca nadzór nad korzystaniem z Internetu na terenie szkoły przez dzieci oraz nad bezpieczeństwem dzieci w Internecie.

7. Osobą odpowiedzialną za Politykę Ochrony Dzieci jest wyznaczony przez dyrektora szkoły pracownik sprawujący nadzór nad realizacją Polityki Ochrony Dzieci w placówce.
8. Zespół interdyscyplinarny jest to utworzony przez burmistrza miasta i gminy zespół przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych. W skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi także kuratorzy sądowi.

Rozdział II

Rozpoznawanie i reagowanie na czynniki ryzyka krzywdzenia dzieci

§ 2

1. Pracownicy szkoły potrafią rozpoznać czynniki ryzyka krzywdzenia dzieci.
2. W przypadku zidentyfikowania czynników ryzyka każdy pracownik szkoły ma obowiązek sporządzenia notatki służbowej i przekazania uzyskanej informacji wychowawcy (załącznik nr 1).
3. Wychowawca informuje pedagoga/psychologa szkolnego lub koordynatora POD oraz podejmuje rozmowę z rodzicami/opiekunami dziecka, przekazując informacje na temat dostępnej oferty wsparcia oraz motywując ich do podjęcia współpracy mającej na celu pomoc rodzinie.

Na prośbę wychowawcy w rozmowie może uczestniczyć pedagog/psycholog szkolny.

Rozdział III

Procedury interwencji w przypadku krzywdzenia dziecka

§ 3

W przypadku uzyskania przez pracownika informacji, że dziecko jest krzywdzone, pracownik ma obowiązek sporządzenia notatki służbowej i przekazania uzyskanej informacji wychowawcy, który informuje o zdarzeniu psychologa/pedagoga szkolnego (załącznik nr 1).

§ 4

1. **W przypadku negatywnego zachowania pracownika szkoły wobec dziecka** dyrektor szkoły przeprowadza rozmowę z pracownikiem podejrzanym o krzywdzenie, ustala działania eliminujące nieodpowiednie zachowania oraz konsekwencje.
2. Dyrektor szkoły w obecności wychowawcy lub pedagoga /psychologa szkolnego rozmawia z rodzicami/prawnymi opiekunami dziecka o zaistniałej sytuacji i planuje działania wspierające dziecko.
3. Dyrektor szkoły monitoruje wdrażanie ustaleń zawartych z pracownikiem, a wychowawca monitoruje realizację działań wspierających dziecko.
4. Jeżeli podjęte działania nie przyniosły oczekiwanych efektów, dyrektor szkoły w stosunku do pracownika podejmuje działania wynikające z Karty Nauczyciela lub kodeksu pracy.

§ 5

1. **W przypadku podejrzenia przestępstwa popełnionego na szkodę dziecka przez pracownika szkoły** dyrektor szkoły w obecności wychowawcy przeprowadza rozmowę z dzieckiem i jego rodzicami/prawnymi opiekunami, w której informuje o zaistniałej sytuacji i ustala plan pomocy dziecku.
2. Dyrektor szkoły informuje pracownika o posiadanej relacji ze zdarzenia i obowiązku złożenia zawiadomienia na policję lub do prokuratury.
3. Dyrektor szkoły składa zawiadomienie na policję lub do prokuratury.
4. Dyrektor szkoły monitoruje sytuację, a wychowawca monitoruje realizację planu pomocy dziecku.
5. Dyrektor szkoły podejmuje w stosunku do sprawcy działania wynikające z Karty Nauczyciela lub kodeksu pracy.

§ 6

1. **W przypadku uzyskania informacji o przemoc fizycznej, emocjonalnej wobec dziecka** lub sytuacji, gdy **dziecko jest świadkiem przemocy w rodzinie**, wychowawca lub pedagog/psycholog szkolny przeprowadza rozmowę z dzieckiem.
2. Wychowawca przy wsparciu pedagoga/psychologa szkolnego przeprowadza rozmowę z rodzicem/opiekunem (w przypadku przemocy w rodzinie - z rodzicem/opiekunem niekrzywdzącym), podczas której ustala plan pomocy dziecku i podpisuje kontrakt z rodzicem/opiekunem (z rodzicem/opiekunem niekrzywdzącym), zawierający działania eliminujące nieodpowiednie zachowania oraz konsekwencje.
3. Wychowawca lub pedagog/psycholog szkolny uruchamia procedurę „Niebieskiej Karty”.
4. W przypadku, gdy nadal zachodzi podejrzenie niewłaściwego wykonywania władzy rodzicielskiej, dyrektor szkoły składa wniosek do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację dziecka/rodziny.

§ 7

1. **W przypadku uzyskania informacji o zagrożeniu dobra dziecka w rodzinie** wychowawca przy wsparciu pedagoga/psychologa szkolnego przeprowadza rozmowę z dzieckiem (załącznik nr 4).
2. Wychowawca przy wsparciu pedagoga/psychologa szkolnego przeprowadza rozmowę z rodzicem/opiekunem, podczas której ustala plan pomocy dziecku i spisuje kontrakt z rodzicem/opiekunem, zawierający działania eliminujące nieodpowiednie zachowania oraz konsekwencje.
3. Wychowawca monitoruje realizację planu pomocy dziecku.
4. Jeżeli zaplanowane działania nie przyniosły efektu, dyrektor szkoły składa wniosek do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację dziecka/rodziny.

§ 8

1. **W przypadku podejrzenia przestępstwa popełnionego na szkodę dziecka przez osobę ze środowiska rodzinnego** dyrektor szkoły składa zawiadomienie na policję lub do prokuratury.

2. Wychowawca przy wsparciu pedagoga/psychologa szkolnego planuje działania wspierające dziecko i monitoruje sytuację.

§ 9

1. **W przypadku krzywdzenia ucznia przez rówieśnika** wychowawca lub pedagog/psycholog szkolny przeprowadza rozmowę z osobami uwikłanymi w przemoc (sprawcą, świadkiem, ofiarą przemocy).
2. Wychowawca przy wsparciu pedagoga/psychologa szkolnego informuje rodziców o zaistniałej sytuacji, ustala plan pracy z dziećmi i rodzicami/opiekunami oraz spisuje kontrakt z rodzicami.
3. Wychowawca wdraża zaplanowane działania i monitoruje sytuację.
4. Jeżeli działania nie przyniosły pożądaných skutków, dyrektor szkoły składa wniosek do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację dziecka/rodziny.
5. Jeśli uczeń, który ukończył 13 rok życia, dopuścił się czynu karalnego, dyrektor szkoły zgłasza sprawę do sądu rodzinnego, na policję lub do prokuratury.

§ 9a

1. **W przypadku podejrzenia próby dokonania samookaleczenia przez ucznia** nauczyciel/pracownik szkoły podejmuje działania uniemożliwiające uczniowi kontynuowanie czynności samookaleczenia.
2. Nauczyciel/pracownik szkoły o zaistniałej sytuacji informuje dyrektora szkoły, wychowawcę, pedagoga/psychologa szkolnego.
3. Pedagog/psycholog szkolny przeprowadza z dzieckiem rozmowę.
4. Wychowawca informuje rodziców o sytuacji, ustala termin spotkania, podczas którego omawia strategię działania. W spotkaniu uczestniczy dyrektor szkoły.
5. Wychowawca i pedagog/psycholog szkolny monitoruje sytuację.
6. Jeżeli zaplanowane działania nie przyniosły efektu, dyrektor szkoły powiadamia OPS lub sąd rodzinny.

§ 9b

1. **W przypadku dokonania samookaleczenia przez ucznia** nauczyciel/pracownik szkoły podejmuje działania zabezpieczające ucznia.
2. Nauczyciel/pracownik szkoły wzywa pogotowie ratunkowe, a o zaistniałej sytuacji informuje rodziców i dyrektora szkoły.
3. Wychowawca ustala termin spotkania z rodzicami, podczas którego zobowiązuje ich do podjęcia pomocy specjalistycznej. W spotkaniu uczestniczy dyrektor szkoły oraz pedagog/psycholog.
4. Wychowawca oraz pedagog/psycholog szkolny monitorują sytuację.
5. Jeżeli rodzice nie podjęli zaleconych działań, dyrektor szkoły powiadamia OPS lub sąd rodzinny.

§ 10

1. Z przebiegu interwencji sporządza się kartę interwencji, której wzór stanowi załącznik nr 2 do niniejszej Polityki. Kartę załącza się do akt sprawy, które znajdują się w gabinecie pedagoga/psychologa szkolnego.
2. Wszyscy pracownicy szkoły i inne osoby, które w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych posiadają informację o krzywdzeniu dziecka, są zobowiązane do zachowania tych informacji w tajemnicy, wyłączając informacje przekazywane uprawnionym instytucjom w ramach działań interwencyjnych.

Rozdział IV

Zasady bezpiecznej relacji pracownik szkoły – dziecko

§ 11

1. Pracownicy dbają o bezpieczeństwo dzieci podczas pobytu w szkole.
2. Pomoc dzieciom uwzględnia ich umiejętności rozwojowe, możliwości wynikające z niepełnosprawności.
3. Pracownicy wspierają dzieci w rozwiązywaniu problemów.
4. Bezpośredni kontakt z dzieckiem oparty jest na poszanowaniu intymności dziecka. Zasady bezpośredniego kontaktu z dzieckiem ustalane są z rodzicami, z poszanowaniem zdania obu stron.
5. Kontakt fizyczny jest możliwy jedynie w sytuacji, gdy dziecko wyrazi taką potrzebę (np. przytulanie). Niedopuszczalne jest inicjowanie kontaktu fizycznego wbrew woli dziecka. Naturalne jest pogłaskanie dziecka po głowie i trzymanie za rękę np. podczas odprowadzania.
6. Zachowania pracowników nie naruszają godności dziecka w sferze cielesnej (szarpanie, bicie, popychanie) i psychicznej (wyzywanie, wyśmiewanie, zmuszanie, negowanie uczuć).
7. W przypadku zachowań agresywnych i autodestrukcyjnych możliwe jest przytrzymanie dziecka bez robienia mu krzywdy dla bezpieczeństwa jego i innych.

Rozdział V

Zasady ochrony danych osobowych dziecka

§ 12

1. Dane osobowe dziecka podlegają ochronie na zasadach określonych w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych.
2. Pracownik szkoły ma obowiązek zachowania w tajemnicy danych osobowych, które przetwarza oraz zachowania w tajemnicy sposobów zabezpieczenia danych osobowych przed nieuprawnionym dostępem.
3. Dane osobowe dziecka są udostępniane wyłącznie osobom i podmiotom uprawnionym a podstawie odrębnych przepisów.
4. Osoba uprawniona do reprezentowania szkoły jest uprawniona do przetwarzania danych osobowych dziecka i udostępniania tych danych w ramach zespołu interdyscyplinarnego powołanego w trybie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

§ 13

Pracownik szkoły może wykorzystać informacje o dziecku w celach szkoleniowych

lub edukacyjnych wyłącznie z zachowaniem anonimowości dziecka oraz w sposób uniemożliwiający identyfikację dziecka.

§ 14

1. Pracownik szkoły nie udostępnia przedstawicielom mediów informacji o dziecku ani jego opiece, związanych z sytuacją osobistą dziecka i jego rodziny.
2. Pracownik szkoły nie kontaktuje przedstawicieli mediów z dziećmi.

§ 15

1. W celu realizacji materiału medialnego można udostępnić mediom wybrane pomieszczenie szkoły. Decyzję w sprawie udostępnienia pomieszczenia podejmuje dyrektor szkoły.
2. Dyrektor szkoły, podejmując decyzję, o której mowa w poprzedzającym punkcie, poleca sekretariatowi szkoły przygotować wybrane pomieszczenie instytucji w celu realizacji materiału medialnego w taki sposób, by uniemożliwić filmowanie przebywających na terenie szkoły dzieci.

Rozdział VI

Zasady ochrony wizerunku dziecka

§ 16

Szkoła, uznając prawo dziecka do prywatności i ochrony dóbr osobistych, zapewnia ochronę wizerunku dziecka.

§ 17

1. Pracownikowi szkoły nie wolno umożliwiać przedstawicielom mediów utrwalania wizerunku dziecka (filmowania, fotografowania) na terenie placówki bez pisemnej zgody opiekuna dziecka.
2. Rodzic/opiekun prawny wyraża pisemną zgodę na utrwalanie wizerunku dziecka podczas pierwszego zebrania z wychowawcą klasy.
3. Jeżeli wizerunek dziecka stanowi jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza, zgoda opiekunów na utrwalanie wizerunku dziecka nie jest wymagana.

§ 18

1. Upublicznianie przez pracownika szkoły wizerunku dziecka utrwalonego w jakiegokolwiek formie (fotografia, nagranie audio-video) wymaga pisemnej zgody opiekuna dziecka.
2. Przed utrwaleniem wizerunku dziecka należy dziecko oraz opiekuna poinformować o tym, gdzie będzie umieszczony zarejestrowany wizerunek i w jakim kontekście będzie wykorzystywany (np. że umieszczony zostanie na stronie www.youtube.pl w celach promocyjnych).

Rozdział VII

Zasady dostępu dzieci do Internetu

§ 19

1. Szkoła, zapewniając uczniom dostęp do Internetu, podejmuje działania zabezpieczające uczniów przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju, w szczególności zainstalowanie i aktualizowanie oprogramowania zabezpieczającego.
2. Na terenie szkoły dostęp dziecka do Internetu możliwy jest pod nadzorem nauczyciela.
3. Nauczyciel ma obowiązek informowania dzieci o zasadach bezpiecznego korzystania z Internetu. Nauczyciel czuwa także nad bezpieczeństwem korzystania z Internetu przez dzieci podczas lekcji.

§ 20

1. Administrator Sieci Informatycznej zapewnia, by na wszystkich komputerach na terenie placówki z dostępem do Internetu było zainstalowane i aktualizowane:
  - a) oprogramowanie filtrujące treści internetowe,
  - b) oprogramowanie monitorujące korzystanie przez dziecko z Internetu,
  - c) oprogramowanie antywirusowe,
  - d) oprogramowanie antyspamowe,
  - e) *fire wall*.
2. Wymienione w pkt 1 niniejszego paragrafu oprogramowanie jest aktualizowane raz w miesiącu przez Administratora Sieci Informatycznej.
3. Administrator Sieci Informatycznej przynajmniej raz w miesiącu sprawdza, czy na komputerach z dostępem do Internetu nie znajdują się niebezpieczne treści. W przypadku znalezienia niebezpiecznych treści osoba odpowiedzialna za Internet ustala, kto korzystał z komputera w czasie ich wprowadzania.
4. Informację o dziecku, które korzystało z komputera w czasie wprowadzania niebezpiecznych treści, Administrator Sieci Informatycznej przekazuje pedagogowi lub psychologowi szkolnemu.
5. Pedagog lub psycholog szkolny przeprowadza z dzieckiem, o którym mowa w punktach poprzedzających, rozmowę na temat bezpieczeństwa w Internecie.
6. Jeżeli w wyniku przeprowadzonej rozmowy pedagog lub psycholog szkolny uzyska informacje, że dziecko jest krzywdzone, podejmuje działania opisane w rozdziale III niniejszej Polityki.

Rozdział VIII

Monitoring stosowania Polityki

§ 21

1. Dyrektor szkoły wyznacza osobę odpowiedzialną za monitorowanie realizacji niniejszej Polityki w szkole.
2. Osoba, o której mowa w punkcie poprzedzającym, jest odpowiedzialna za monitorowanie realizacji Polityki, za reagowanie na sygnały naruszania Polityki oraz za proponowane zmiany w Polityce.
3. Osoba, o której mowa w punkcie 1 niniejszego paragrafu, przeprowadza wśród pracowników szkoły raz w roku ankietę monitorującą poziom realizacji Polityki. (załącznik nr 3)

4. W ankiecie pracownicy szkoły mogą proponować zmiany Polityki oraz wskazywać naruszenie Polityki w placówce.
5. Osoba, o której mowa w punkcie 1 niniejszego paragrafu, dokonuje opracowania wypełnionych przez pracowników szkoły ankiet. Sporządza na tej podstawie raport z monitoringu, który następnie przekazuje dyrektorowi szkoły.
6. Dyrektor szkoły wprowadza do Polityki niezbędne zmiany i ogłasza pracownikom szkoły nowe brzmienie Polityki.

Rozdział IX

Przepisy końcowe

§ 22

1. Polityka wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.
2. Ogłoszenie następuje w sposób dostępny dla pracowników szkoły poprzez wywieszenie w pokoju nauczycielskim w miejscu ogłoszeń dla pracowników szkoły oraz zamieszczenie jej na stronie internetowej szkoły.

Notatka ze zdarzenia

Buk, ...

Imię i nazwiska dziecka, klasa.....

Opis sytuacji, zdarzenia:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Podpis pracownika

Karta interwencji

1. Imię i nazwisko dziecka, klasa.....

2. Przyczyna interwencji (forma krzywdzenia)

.....
.....
.....
.....
.....

3. Osoba zawiadamiająca o podejrzeniu krzywdzenia

.....

4. Opis działań podjętych przez wychowawcę, pedagoga/psychologa

Data.....

Działania

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Spotkanie z opiekunem dziecka

Data.....

Działanie

.....
.....
.....
.....
.....

6. Forma podjętych interwencji:

a) zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa

b) wniosek o wgląd w sytuację dziecka

c) inny rodzaj interwencji (jaki?)

.....
.....

7. Dane dotyczące interwencji

Data interwencji.....

(nazwa organu do którego zgłoszono interwencję).....

8. Wyniki interwencji: działania organów wymiaru sprawiedliwości (jeśli szkoła uzyskała takie informacje), działania placówki, działania rodziców.

Data.....

Działania

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

MONITORING STANDARDÓW POLITYKI OCHRONY DZIECI PRZED KRZYWDZENIEM

- 1. Czy zna Pani/Pan dokument Polityki ochrony dziecka przed krzywdzeniem?
Tak   Nie
- 2. Czy zapoznała/ł się Pani/Pan z treścią tego dokumentu?
Tak   Nie
- 3. Czy stosuje Pani/Pan w swojej pracy tą Politykę?
Tak   Nie
- 4. Czy Pani/Pana zdaniem w Szkole Podstawowej w Buku przestrzegana jest Polityka ochrony dziecka przed krzywdzeniem?
Tak   Nie
- 5. Czy zaobserwowała Pani/Pan naruszenie Polityki w Szkole Podstawowej w Buku?
Tak   Nie
- 6. Czy ma Pani/Pan uwagi do Polityki?
Tak   Nie

.....
.....
.....

- 7. Jaki punkt/ zagadnienie należałoby włączyć do Polityki? Jakie regulacje Pani/Pan proponuje?

.....
.....
.....

- 8. Czy Pani/Pana zdaniem któryś z punktów/ zagadnień należałoby usunąć? Który? Dlaczego?

.....
.....
.....

- 9. Czy Pani/Pana zadaniem któryś z punktów / zagadnień należałoby zmienić? Który? Dlaczego? W jaki sposób?

.....
.....
.....

JAK ROZMAWIAĆ Z DZIECKIEM KRZYWDZONYM

1. Zadbaj o sprzyjające warunki rozmowy:
  - oddzielny pokój
  - z dala od osób postronnych
  - brak pośpiechu
2. Przyjmij pozycję ciała dostosowaną do pozycji dziecka: usiądź lub przykucnij
3. Używaj języka zrozumiałego dla dziecka
4. Okazuj dziecku szacunek, akceptację i empatyczne zrozumienie
5. Bądź cierpliwy – dziecko może zaprzeczać prawdzie
6. Nie naciskaj na dziecko – wyznanie całej prawdy może łączyć się z ogromnym lękiem
7. Unikaj naprowadzania dziecka na odpowiedzi, które chciałbyś usłyszeć
8. Okaż zrozumienie, że nie łatwo jest mówić o trudnych sprawach, zwłaszcza jeśli dotyczą rodziny
9. Pochwal za odwagę podjęcia rozmowy tj. nie za treści rozmowy, lecz za to, że mówi
10. Bądź świadomy oznak zaniepokojenia dziecka o los rodziców – nie wypowiadaj przy nim negatywnych opinii o rodzicach
11. Nazwij przemoc – przemocą i pokaż dziecku, że nie jest winne tego, co zrobił dorosły
12. Wesprzyj dziecko – utwierdź w przekonaniu, że nie tylko je to spotkało, że wiele dzieci przeżywa podobne problemy
13. Wyjaśnij dziecku w przystępny sposób co zamierzasz dalej robić

Pamiętaj, jak trudna jest sytuacja dziecka ze względu na:

- wstyd
- poczucie winy
- strach przed ponownym skrzywdzeniem
- tajemnicę
- lojalność wobec sprawcy przemocy

Dlatego:

- nie oceniaj
- nie pouczaj
- nie wzbudzaj poczucia winy

